

Sántha István *tudományos főmunkatárs, Etnológiai Témacsoport*

Intézeti szoba száma: B.8.38.

Hivatali telefon: +36-1-224-67-00/4261

e-mail: santha.istvan at btk.mta.hu

Nyelvtudás: angol, orosz, burját, evenki

Tudományos fokozat: PhD (Mongol nyelvészet, 2004)

Kutatási területek, dél- és kelet-szibériai népek (evenkik, burjátok, tofák, kirgizek)
kulcsszavak: szociálanropológiai kutatása ; tajga és füvespuszta kontaktzónája, helyi sámánista gyakorlatok, kulturális kontaktusok, egyenlőségi és hierarchikus társadalmak kommunikációs stratégiái, Gregory Bateson kibernetikus elmélete

Születési hely, idő: Szombathely, 1968.02.28.

Egyéb elérhetőségek Facebook: santhasafonova

Publikációs jegyzék

Egyetemi tanulmányok, végzettség

MA Kartográfia, Geográfia és hidrológia (1996 ELTE), Kulturális antropológia (1998 ELTE)
PhD Mongol nyelvészet (2004, ELTE, Belső-ázsia Tanszék)

Díjak, kitüntetések, ösztöndíjak

2003 Akadémiai ifjúsági díj

Soros East-east (1992)

Eötvös (1997, 2001, 2003, 2007, 2008)

OTKA (1997-2001, 2002, 2009-2012)

ELTE, Belső-ázsiai tanszék, PhD (1997-1999)

ELTE Peregrinatio-MOL II (1999)

NKA (1998, 2000, 2004, 2005, 2008, 2010)

MTA ifjúsági: 1999-2002

MPI: 2003-2004

MPI, associated: 2005-2007

Wenner-Gren 2008-2010

UNESCO: 2008-2009

OTKA Postdoc ösztöndíj (2009-2012)

Munkahelyek

1995-1999 Városmajori Gimnázium

1999- MTA Néprajzi Kutatóintézet (2000-től tudományos munkatárs. 2011-től tudományos főmunkatárs)

2003-2004 Max Planck Institute for Social Anthropology

Munkásság

Kutatási területek

Az Egyenlőségi viszonyok, hierarchikus kapcsolódások. Interetnikus kapcsolatrendszerek kommunikációs stratégiái a füvespuszta és tajga határán a Bajkál-tó környékén élő evenkik és burjátok példáján című OTKA PD-kutatás keretében egy helyi interetnikus kapcsolatrendszer kultúraközi kommunikációs stratégiáit elemzem. Jellemző a helyi kultúrára, hogy már évszázadok óta együtt élnek a különböző etnikumok, az interetnikus kapcsolatoknak hosszú hagyománya van a Bajkál-vidéken. Kutatásom eredményeként olyan angol és orosz nyelvű könyvet publikálok, amely alapján nemcsak a helyi viszonyokat lehet sajátosan (evenki szempontok bevonásával) megérteni, és a magyar őstörténet tajgai-füvespusztai kérdésfeltevését lehet gyakorlati megfontolásokkal megtölteni, de talán ennél is fontosabb, hogy a jelen, hierarchiára épülő civilizált társadalom egyenlőségi viszonyokon alapuló kommunikációs mechanizmusai is egyértelműbben lesznek megfigyelhetők és értelmezhetők.

Úgy gondolom, hogy az elkövetkező három év is a 2008-2009-es terepmunka során az evenkik körében gyűjtött anyagaink feldolgozása jegyében fog telni. Ennek fő eredménye az *Evenki Character* lehet, egy angol (és talán magyar) nyelvű monográfia, melyben a 2008-2009-ben elkészített közel 17 ezer fotót dolgozzuk fel és az elemzés során nyert sajátos tematika mentén publikáljuk anyagainkat. Bateson és Mead által felvetett módszernek az a sajátossága, hogy a fotók így nem illusztrálnak szöveget, hanem önálló anyagegységként őrzik meg a sajátos szerepüket. Olyan jellegükből adódó kategóriákat segítenek kifejtetni, melyet sem a szövegben, sem a filmanyagokban nem lehet fellelni. A nyert kategóriáknak lehet aztán utánanézni a másik két rendelkezésre álló forráscsoportban is. Így a különböző forráscsoportok nem illusztrálnák egymást, hanem a magukban rejlő lehetőségeket lehetne a forráscsoportokat különállóan kezelve kibontani belőlük. Elképzeléseink szerint nem ragaszkodnánk mereven Bateson és Mead módszeréhez. Inkább olyan példának tekintenénk kutatásukat, mely lehetőséget adhat ahhoz, hogy magunk alakítsuk, értsük meg, hogy mit is csináltunk a terepen, mit hozhatunk ki a terepen készült anyagokból a publikálás során. Egy kísérleti jellegű vállalkozás jelent ez a kutatás. Tovább folytatjuk a modern vadász-gyűjtögető társadalmakra vonatkozó szakirodalom feldolgozását. Tovább keressük azt a publikálási formát (*textual person-t*), mely leginkább megfelel az evenki társadalom szerveződésének. Tapasztalataink szerint az evenki társadalomban nincs a verbális megnyilatkozásoknak különösebb jelentősége, így nekünk is más lehetőségek mérlegelése után kell néznünk. A másik adódó lehetőség antropológiai filmek készítése. Ennek első darabját a 2006-os anyagaink feldolgozása során készítettük el. Ebben az irányban is tovább szeretnénk folytatni kutatásainkat.

Az államot kutató antropológia egy gyorsan fejlődő terület, mely azt igyekszik megfogni, hogy az állam hatalma hogyan jön létre, és hogyan érhető tetten az emberek mindennapi életében és választásaiban. Kulturális csoportok speciális lehetőségeiket, hogy kapcsolatokat építsenek ki az állammal, más csoportokkal való kommunikációs eszközként használják. Hogyan sajátíthatók el és jelentkeznek ezek a kölcsönhatások mikroszintjén? Hogyan hatnak ezek egymásra, ha különböző kulturális hagyományok meghatározzák meg őket? *A State, Power and Unaccountability in "Neo-Capitalist" East Russia: The Case of Nephrite Business* című projekt keretében az üzleti élet működését fogom kutatni, történetesen, melyet egy kelet-szibériai evenki cég hozott létre, és az állami előjárói saját ellenőrzésük körébe szeretnék vonni, hogy adót és kenőpénzt kapjanak tőlük. Az evenkik több mint tíz éve sikeresen ellenállnak ezen törekvéseknek úgy, hogy cselekedeteiket átláthatatlanná, megszámlálhatatlanná, megfoghatatlanná teszik, és jelentéseiket úgy fogalmazzák meg, hogy zajt hozzanak létre, mely lehetetlenné teszi üzleti tevékenységük rekonstruálását. Úgy vélem, hogy az ez a fajta átlátszatlanság az evenkik egyenlőségi társadalomszerveződési stratégiájában gyökeredzik. Ez a kutatás nem csak az orosz állam periférikus területeken való működéséről ad képet, hanem olyan nemzetállamok törekvéseire is rámutat, melyek kolonizálni és integrálni igyekeznek vadász-gyűjtögető embereket.

2014-15-ben egy új kutatási irány, az orosz kutatások indulhatnak be. Erre az ad lehetőséget, hogy a Cambridge Egyetem Szociálandropológia tanszékének (MIASU) keretében 2010-ben beindult a mongol-kínai-orosz határvidéket kutató *Borderland* projekt. A projektben való részvételre engem is meghívott prof. Caroline Humphrey-től a projekt vezetője. A projekt a keretében talán nekünk is lehetőségünk adódik terepre menni Szibériába. Egy rövidebb, körülbelül három hónapos terepmunka során egy új, az orosz társadalom szerveződésének megértésére irányuló terepet szeretnénk nyitni Közép-, (vagy Kelet-) Szibériában (mely gyakorlatilag a déli peremeket jelenti, jelen állás szerint egy eloroszosodott evenki közegben). Vajon tudjuk-e, hogy mit jelent az orosz elem egy interetnikus rendszerben, mikor burjátokról, vagy evenkikről beszélünk? Meg lehet-e sajátosan közelíteni a többségi társadalom magját adó, jelentő népet antropológiai módszerekkel? A projekt következő lépcsőfokát egy következő, egyéves terepmunka jelenti, hogy megértsük az orosz ethos alapvonalait. Erre meglátásom szerint azért van szükség, mert az eltelt évek során, több esetben felmerült bennem a gyanú, hogy a kulturális kontaktusoknak sokkal nagyobb a jelentősége, mint kutatásaim elején, a kilencvenes évek végén annak jelentőséget tulajdonítottam. És az orosz elem mély, saját tapasztalatokon alapuló ismerete nélkül nem lehet igazán tovább lépni sem a nyugati burját, sem az evenki-tunguz kutatásokban.

Az evenkik mellett szeretnék visszanyúlni burját anyagaim publikálásához. Ennek első eredménye már 2009-ben megszületett. Ez a *Mítoszban élni* irány, melyben arra tettem kísérletet, hogy burját anyagaimat szélesebb kontextusban magyar anyagok bevonásával kezdjem el értelmezni, közreadni (a burját anyag egy majd száz órás rögzített beszélgetéssorozaton alapuló anyag egy vallási specialistával, aki evenki közegben nőtt fel, a burját kultúra és értelmezés érvényességének hatáiról). Ez a kutatás arra adhat esetleg lehetőséget, hogy egy önálló magyar kutatást is beindítsunk. Tehát tulajdonképpen egy magyar terephelyszín választása is felmerülhet ebben a periódusban.

Részvétel kutatási programokban

2009-2012 Egyenlőségi viszonyok, hierarchikus kapcsolódások. Interetnikus kapcsolatrendszerek kommunikációs stratégiái a füvespuszta és tajga határán a Bajkál-tó környékén élő evenkik és burjátok példáján. OTKA

2008-2010 Power and Emotion in Russia, Department of Anthropology, Cambridge University (Nikolay Ssorin-Chaikov) Wenner-Gren Foundation

2005-2007 Max Planck Institute for Social Anthropology (Halle/Saale, Germany), Associated Postdoc kutató a Szibéria-kutató központban

2003 augusztus-2004 december Max Planck Institute for Social Anthropology (Halle/Saale, Germany) kutató (August 2003 - February 2004), Postdoc kutató (2004 február -2004 december) a Szibéria-kutató központban: "Ethnicity, land and hunting, Social ties in different ecozones of the Baikal region" témában

2003 január -2003 július ECHO-NECEP programme (EU-támogatott tudományos projekt nem- európai kultúrák leírására) Az evenki és tunguz nép leírása (A. Lavrillier-rel (France, EPHE) MTA Néprajzi kutatóintézet, etnológiai osztály <http://www.ehess.fr/centres/necep>)

2002 május-2008 Orosz-magyar akadémiai együttműködés (Tudomány partner D. Funk, Orosz Tudományos Akadémia moszkvai Antropológiai és etnológiai kutatóintézete) Dél-szibéria népek etnográfiai kutatása

1999 szeptember -2002 december MTA Néprajzi Kutatóintézet Etnológiai osztálya: A Magyar Szibéria-, és Belső-ázsia-kutatás

Terepmunka

1989 Bajkál, Özbegisztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán
1990 Nyugati burjátok
1991 Nyugati burjátok
1992 Nyugati burjátok
1993 Nyugati burjátok, Tuva
1994 Iszik-köli kirgizek
1995 Nyugati burjátok, kalari orocsonok
1997 Nyugati burjátok
1998 Tofák, nyugati burjátok
1999 Tungokocseni orocsonok
2000 Eherit-burjátok
2003 Tuturi tunguzok
2004 Baunt, orocsonok
2005 Tajgai és füvespusztai burjátok, Dél-Jakutia, Amurmenti terület, Csita, Ulan-Ude
2006 Eherit-burjátok, kurumkáni evenkik (4 hónap)
2008-2009 Baunt, evenki-orocsonok

Tudományszervező tevékenység

Néprajzi Társaság, Etnológia osztály, titkár: 2007-2009

Konferenciaszervezés

Still everything before you. To be young in Siberia. International conference of Social Anthropologists in Siberia. Siberian Studies Centre of Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle/Saale 12-15 November 2003 (conference organization)

Oktatói tevékenység

1996-1999 ELTE Belső-ázsiai tanszék és ELTE Kulturális antropológia tanszék,
2001-2003 SOTE Magatartástudományi tanszék (meghívott előadó)
2005- Károli Gáspár Református Egyetem (meghívott előadó)

Publikációk

[Sántha István publikációinak teljes jegyzéke az MTMT adatbázisában](#)

Szerkesztői tevékenység

Tanulmánykötet

2002 Halkuló sámándobok: Diószegi Vilmos szibériai naplói és levelei, I (1957-1958). Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet - L'Harmattan Kiadó.

Egyéb tudományos értékű közlemények

Forráskiadvány

2004 (társszerző: Lavriller, Alexandra) *Evenki Culture and Society; Tungus Culture and Society*. ECHO-NECEP programme (EU-funded scientific project). 170 pp. Description on the bases of questionnaire for a web-site 2004. <http://www.ehess.fr/centres/necep>

Adatbázis, bibliográfia, szótár

2002 "Névmutató" In: Sántha, István (szerk.): *Halkuló sámándobok: Diószegi Vilmos szibériai naplói és levelei, I (1957-1958)*: 259-409. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet - L'Harmattan Kiadó

Térkép

1997 Mandschu-Tungusische Völker. 3 etnikai térkép és 2 evenki fénykép. In E. Schmalzriedt-H.W. Haussig (ed.): U Köhalmi Käthe: *Mandschu-Tungusische Mythologie. Götter und Mythen*. Wönerbuch der Mythologie. Bonn.

1998 Mongol nyelvű népek, Mandzsú–tunguz nyelvű népek című etnikai térképek. In *A világ nyelvei*. Budapest: Akadémiai Könyvkiadó.

2001 Mongolische Völker, 4 etnikai térkép (Horváth Zsolttal közösen) és 4 burját fénykép. In E. Schmalzriedt-H.W. Haussig (ed.): *Die Mythologie der Mongolischen Volksreligion von Ágnes Birtalan*. Wönerbuch der Mythologie. Die Alten Kulturvölker.

2002a Diószegi Vilmos 1957-es szibériai kutatóútja In: Sántha, István (szerk.): *Halkuló sámándobok: Diószegi Vilmos szibériai naplói és levelei, I (1957-1958)*. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet - L'Harmattan Kiadó.

2002b Diószegi Vilmos 1958-as szibériai kutatóútja. In: Sántha, István (szerk.): *Halkuló sámándobok: Diószegi Vilmos szibériai naplói és levelei, I (1957-1958)*. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet - L'Harmattan Kiadó.

2002c Dél-Szibéria népei. In: Sántha, István (szerk.): *Halkuló sámándobok: Diószegi Vilmos szibériai naplói és levelei, I (1957-1958)*. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet - L'Harmattan Kiadó

2002d Szibéria népei (Siberian Peoples). In: Sántha, István (szerk.): *Halkuló sámándobok: Diószegi Vilmos szibériai naplói és levelei, I (1957-1958)*. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet - L'Harmattan Kiadó

2005 Politikai Afrika. 22 térképmelléklete Horváth Zsolttal közösen. In: Benkes Mihály: ????

2008a Almásy György kazak-, és kirgizföldi utazásai 1900-ban. In: Birtalan Ágnes – Somfai Kara Dávid (szerk.): *Kőember állott a pusztán. Tanulmánykötet Mándoky Kongur István emlékére*. Budapest: L'Harmattan, 144. p.

2008b Almásy György 1900-as utazása Közép-Ázsiában. In: Birtalan Ágnes – Somfai Kara Dávid (szerk.): *Kőember állott a pusztán. Tanulmánykötet Mándoky Kongur István emlékére*. Budapest: L'Harmattan, 145. p.

2008c Torma József és Somfai Kara Dávid 1994-es utazása Közép-Ázsiában. In: Birtalan Ágnes – Somfai Kara Dávid (szerk.): *Kőember állott a pusztán. Tanulmánykötet Mándoky Kongur István emlékére*. Budapest: L'Harmattan, 199. p.

2008d Somfai Kara Dávid kirgizföldi utazásai. Birtalan Ágnes – Somfai Kara Dávid (szerk.): *Kőember állott a pusztán. Tanulmánykötet Mándoky Kongur István emlékére*. Budapest: L'Harmattan, 200. p.

2008e Mándoky Kongur István's field trip of 1989 in Kyrgyzstan. In: Birtalan Ágnes – Somfai Kara Dávid (szerk.): *Kőember állott a pusztán. Tanulmánykötet Mándoky Kongur István emlékére*. Budapest: L'Harmattan, 56. p.

2008f The Ust'-Orda Buryat Autonomous District. *Shaman*, 16. 91. p.

2008g The Kyzyl-Suu Kyrgyz Autonomous Prefectura in Xing-jiang. *Shaman*, 15:48. p.

Film

- 2011 (T. Safonova-val) Dzsirga, 2006 tavasza. Unio-film 2011
- 2004 "Hagyaték" című filmje Schmidt Éva hagyaték szibériai és magyarországi hányattatásáról. Rendezte: Füredi Zoltán , 120 perc
- 2002 Sámán mítosz I. Itt van a kutya elásva. II. Vérrel pecsételve. Rendezte: Halmy György. MTV 1. 2002. (150 perc) (Schmidt Éva, Sántha István, Somfai Dávid)
- 2001 Éren. Tárgy és ember: bálvány és antropológus. Mátyási Áron portéfilmje a Filmművészeti Főiskolán
- 1999 Szibériai és közép-ázsiai nők Magyarországon. In: Tranzit (MTV2) 1999 június (30 min.)
- 1998 Tofák. In: Tranzit (MTV2) 1998 december (26 min.)
- 1998 Keleti szél 1998 tavasza: riportok grúz és jakut zenészekkel. In: Körző. (10 min.)
- 1997 Sztjepanida Boriszova jakut énekesnő. In: Körző (MTV2) 1997 ősze (8 min.)

Fotográfia

- Die Mongolischen Völker. 4 photos about Buryats. In: Die Mythologie der Mongolischen Volksreligion von Ágnes Birtalan. Wönerbuch der Mythologie. Die Alten Kulturvölker. Ed: E. Schmalzriedt-H.W. Haussig,. Bonn 2001.
- Die Mandschu-Tungusischen Völker. 2 photos about Evenkis. In: U Köhalmi Käthe: Mandschu-Tungusische Mythologie. Götter und Mythen. Wönerbuch der Mythologie. Ed: E. Schmalzriedt-H.W. Haussig. Bonn 1997.

Hangzóanyag

- Burját népzene- hangkazetta és Cd. Gyűjtötte és feldolgozta Sántha István. Trottell Records és a Gondolkodó Antikvárium 1997, 2000.
- Kirgiz népzene- hangkazetta. Gyűjtötte és feldolgozta Sántha István. Trottell Records és a Gondolkodó Antikvárium 1997.

Kiállítás

- Bajkál. 1993. január, Fal galéria, Székesfehérvár.
- Almásy György emlék-kiállítás. 1997 június-szeptember Néprajzi múzeum.
- Burjátok, ehirtek és bulagatok. /Erdei Katalinnal közösen/. 1998 március Fonó Budai Zeneház.
- Tofák, tozsuiak, tibák. /Lukács Józseffel és Somfai Kara Dáviddal közösen/. 1999 február Fonó Budai Zeneház.
- Burjátok és tofák között /Erdei Katalinnal közösen/. 1999.05.13-05.28. Oroszországi Kulturális Központ.
- Burjátok, evenkik, tofák /Erdei Katalinnal közösen/. 1999. november 11-február 28. Fővárosi Állat- és növénykert.
- Nem illusztratív képek. Az Evenki karakter. (Tatiana Safonova-val) A *Dialetus filmfesztivál* kísérőrendezvényeként megtartott "Etno-foto-gráfia" című konferenciához kapcsolódó fotókiállítás. Budapest, Marczibányi téri szabadidőközpont, 2007. április 13.
- *Manakan, Evenkik a maguk módján (fotó-kiállítás)*. Eckermann kávézó Budapest. 2007. Április 17-30. (Tatiana Safonova-val)
- Kurumkan Evenki. Fotókiállítás Ulan-Ude Várostörténeti Múzeumában, 2009 július. (Tatiana Safonova-val)

Katalógus

2002 "Менин элим да Чыгыштын кулундары". Мажар (венгр) саякатчылары кыргыз жергесинде (19-кылымдын аягы - 20-кылымдын башы). „мой народ тоже отпрыск востока“. венгерские путешественники на киргизской земле (конец 19-го и начало 20-го века) [Magyar utazók Kirgiziában (kirgiz és orosz nyelven)]

Fontosabb konferencia-előadások, prezentációk

- Evenki: Hunter-gatherers or peripheric dwellers? *Anarchy and Anthropology*, Department of Social Anthropology, University of Cambridge. Cambridge 25-26.09.2010
- Being local strangers, Chinese ethos in East Siberia. *Arctic Routes* workshop. Tartuu 28.5.2010.
- Pokazuha v Dom Kultury. (Pokazuha – Public Behaviour in a House of Culture in Buryatia.)
Russian Field. 25 May 2009, CISR Sankt-Peterburg: (in Russian)
- Evenki People and Evenki Dogs: A Study of Mutual Socialization // *International workshop "Humans, animals, plants, and things: personhood in contemporary Amazonia and Siberia"*, Museum de Qua Branly, Paris, France, 26-27 June 2008 (in English, in collaboration with Tatiana Safonova)
- Andaki – the Relationship of Evenki people with strangers. *Gender Shift in the Life of Northern Communities in Russia*. 3 May 2008 Cezane (Latvia) (in English)
- *Evenki Walking: Secrets, Emotions and Nomadism*. Seminar Series of Anthropological Department at Aberdeen University, 13 December, with Tatiana Safonova
- *Forgetting as a technique to reach emotional involvement*. Workshop on Forgetting to mark and marking to forget - Empty spaces and absent things in Mongol land. 27.11.2008, MIASU, Department of Social Anthropology, Cambridge University with Tatiana Safonova (CISR, St. Petersburg, Russia)
- *Stories about Evenki People and Their Dogs - Communication through Sharing of Contexts*. Magic Circle. 5 October, Scott Polar Research Institute, Cambridge University, with Tatiana Safonova
- *Pokazuha in the House of Culture – the Pattern of Behavior in Kurumkan of Eastern Buryatia*. House of Culture workshop. Max Planck Institute for Social Anthropology, 13-15 September 2007 Halle/Saale, Germany, with Tatiana Safonova
- *The Biography of a Buryat Shaman: Risks as Resources of Reputation for Authority among Hunters*. 8th Annual Conference of the European Sociological Association, 5.09.2007, Glasgow (with Tatiana Safonova)
- *Bear and Big Water as devices of external control for Evenki people in Eastern Buryatia* // Workshop: Reassessing Religion in Siberia and Neighbouring Regions, Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle (Saale), Germany, 6-8 December 2006 with Tatiana Safonova
- *Schismogenesis, Pokazukha and Existence of Authorities among the Evenki people in Eastern Buryatia: The case of Baunt* // Uncertainty and Freedom Workshop, [the Nordic and East / Central European Network for Qualitative Social Research \(NECEN\)](#), Budapest, Hungary, 2-4 November 2006
- Mistakes in the field. Camera as instrument during anthropological fieldwork. *The CBT Field Methods Course: A cross-cultural and practical summer school on qualitative social science methodology*. CISR in cooperation with [the Nordic and East / Central European Network for Qualitative Social Research \(NECEN\)](#) and [the Institute of Anthropology at University of Copenhagen](#). 1 - 17 August 2006 Saint Petersburg, CISR

Társadalmi tevékenység

Szervezeti tagságok, tisztségek

- NECEN: the Nordic and East / Central European Network for Qualitative Social Research
- Magyar Néprajzi Társaság